

CONCEPT

Provincie Utrecht Uitkomsten controle jaarrekening 2009

Verslag van bevindingen voor de Staten

Aan: Provinciale Staten van de provincie Utrecht
t.a.v. de heer R. Poort, adjunct griffier
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT

Utrecht, xx maart 2010

xx/xx/xx

Geachte leden van Provinciale Staten,

In het kader van de aan ons verstrekte opdracht tot controle van de jaarrekening van de Provincie Utrecht, brengen wij u hiermee verslag uit omtrent onze bevindingen en aanbevelingen betreffende de controle van de jaarrekening 2009. Wij hebben een afschrift van dit verslag verstrekt aan de Gedeputeerde Staten.

Dit verslag sluit aan op de afspraken die wij met u hebben gemaakt. Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij in concept besproken met de gedeputeerde financiën en het hoofd financiën.

Dit verslag gaat in op onze controle, de reikwijdte van onze opdracht, onze accountantsverklaring en onze belangrijkste controlebevindingen. Dit rapport bevat onze mededelingen uit hoofde van onze rol als controlerend accountant aan de Provinciale Staten, voor zover noodzakelijk geacht.

De onderwerpen die in dit verslag aan de orde komen hebben onderdeel uitgemaakt van onze overwegingen bij de bepaling van de aard, het tijdstip van uitvoering en de diepgang van de controlemaatregelen die zijn toegepast bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening. De in dit verslag opgenomen bevindingen doen geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2009.

In onze management letter d.d. 15 januari 2010, gericht aan het college van Gedeputeerde Staten, hebben wij de belangrijkste uitkomsten van onze beoordeling van de inrichting en het functioneren van de besturing en beheersing van de door ons beoordeelde processen vastgelegd. In het hoofdstuk 'Bestuurlijke samenvatting' hebben wij een samenvatting opgenomen.

Wij stellen het op prijs bijgevoegd verslag nader aan u toe te lichten of eventuele vragen hierover van u te beantwoorden.

Wij danken u voor de plezierige samenwerking in het afgelopen jaar.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA
Senior Manager

drs. J.W. van Oostrum RA
Partner

CONCEPT

Inhoudsopgave

1	Bestuurlijke samenvatting	1
1.1	Accountantsverklaring bij de jaarrekening 2009	1
1.2	Niet gecorrigeerde controleverschillen	1
1.3	Het resultaat over 2009 en de financiële positie per 31 december 2009	2
1.4	De informatiewaarde van de jaarstukken 2009	2
1.5	Samenvatting bevindingen tussentijdse controle 2009 en follow-up	3
2	Onze controleaanpak	5
2.1	Onze controleaanpak in het kort	5
2.2	Reikwijdte van de opdracht en uw aandachtspunten	5
2.3	Gehanteerde goedkeurings- en rapporteringstoleranties	7
2.4	Single information en Single audit (SiSa)	7
3	Analyse resultaat 2009 en ontwikkeling financiële positie per jaareinde 2009	8
3.1	Analyse resultaat	8
3.2	Financiële positie per jaareinde 2009	9
3.3	Weerstandsvermogen	10
4	De uitkomsten van onze controle	11
4.1	Totstandkoming jaarrekening	11
4.2	Gevolgen economische situatie	11
4.3	Bevindingen controle jaarrekening	12
4.4	Rechtmatigheid	14
4.5	Naleving van de verslaggevingsregels	15
4.6	Single information en Single audit	16
4.7	Conclusie: onze verklaring is goedkeurend	17
5	Informatie uit hoofde van onze functie als controlerend accountant	18

2009
Uitkomsten controle

1 Bestuurlijke samenvatting

In dit hoofdstuk geven wij kort weer onze bestuurlijk belangrijkste conclusies naar aanleiding van de door ons uitgevoerde controle van de jaarrekening 2009. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk zijn de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen opgenomen van de uitgevoerde tussentijdse controle 2009.

1.1 Accountantsverklaring bij de jaarrekening 2009

Wij hebben de Provinciale Staten van uw provincie gemachtigd onze accountantsverklaring d.d. 13 april 2010 bij de jaarrekening 2009 van uw provincie op te nemen. Onze oordelen zoals opgenomen in deze accountantsverklaring zijn als volgt:

Aspect	Oordeel
Getrouwheid	Goedkeurend
Rechtmatigheid	Goedkeurend

Hierbij zijn wij ervan uitgegaan dat de Staten de nu overlegde jaarrekening ongewijzigd vaststelt. Indien er nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve vorm van de jaarrekening dienen wij deze te beoordelen alvorens onze accountantsverklaring hierbij mag worden opgenomen.

De goedkeurende strekking van de accountantsverklaring voor zowel het getrouwheids- als het rechtmatigheidsoordeel betekent dat de jaarrekening met een redelijke mate van zekerheid geen fouten of onzekerheden bevat die in totaliteit de voor de jaarrekeningcontrole gehanteerde goedkeuringstolerantie overschrijden.

Uit hoofde van onze controletaak hebben wij de financiële gegevens zoals opgenomen in de jaarrekening en de verplichte bijlagen bij de jaarrekening, gecontroleerd.

De in het jaarverslag opgenomen beleidsgegevens, prestatiegegevens (of indicatoren) en de toelichtingen daarop, hebben wij niet gecontroleerd. In het kader van onze opdracht hebben wij deze gegevens alleen getoetst op tegenstrijdigheden met de in de jaarrekening opgenomen informatie.

1.2 Niet gecorrigeerde controleverschillen

Bij de oordeelsvorming over de jaarrekening speelt de in paragraaf 2.3 vermelde goedkeuringstolerantie een belangrijke rol. De goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, wordt in beginsel een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven. Concreet betekent dit dat er sprake kan zijn van controleverschillen (fouten en onzekerheden), zonder dat dit van invloed is op ons oordeel ten aanzien van de jaarrekening als geheel. Bij de controle van de jaarrekening 2009 hebben wij geen controleverschillen geconstateerd die de goedkeuringstolerantie overschrijden.

Uw provincie is verplicht voor een aantal specifieke uitkeringen de verantwoordingsinformatie hieromtrent op te nemen in een bijlage bij de jaarrekening.

Uit de controle van deze bijlage zijn geen controleverschillen gebleken die per specifieke uitkering groter zijn dan de hieromtrent in het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten (BAPG) voorgeschreven rapporteringstolerantie voor Single information en Single audit.

1.3 Het resultaat over 2009 en de financiële positie per 31 december 2009

Het saldo van baten en lasten over 2009 bedraagt € 9.474.000 positief en is als volgt samengesteld.

	€
Saldo rekening (Bruto)	(42.170.000)
Werkelijke toevoegingen aan reserves in 2009	(238.264.000)
Werkelijke onttrekkingen aan reserves in 2009	289.908.000
Saldo mutaties reserves 2009	51.644.000
Saldo rekening (Netto)	9.474.000

Ten opzichte van de door u vastgestelde begroting betekent dit een overschot van € 9.474.000.

Het totaal van de reserves volgens de balans per jaareinde 2009 bedraagt € 508 miljoen hetgeen een afname betekent van ongeveer € 42 miljoen ten opzichte van 2008. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de bestemmingsreserve coalitieakkoord en dan met name in de programma's Landelijk gebied, Wonen en Jeugd, onderwijs en zorg. Voor een beoordeling van de financiële positie dienen ook de niet uit de balans blijkende risico's, zoals deze uit de risicoparagraaf blijken, in ogenschouw te worden genomen.

Op basis van het weerstandsvermogen van de provincie, rekening houdend met de totale reservepositie, het huidige financiële beleid en de in de risicoparagraaf omschreven risico's zijn wij van mening dat de Provincie Utrecht een toereikende financiële positie heeft.

1.4 De informatiewaarde van de jaarstukken 2009

1.4.1 Jaarrekening

Wij zijn van mening dat de jaarrekening een goed inzicht geeft in het gerealiseerde resultaat over het jaar 2009 en de financiële positie per 31 december 2009. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de over- en onderschrijdingen die ten opzichte van de door de Staten goedgekeurde programmabegroting hebben plaatsgevonden.

Hierbij merken wij op dat de toelichting op de verschillen tussen werkelijk en begroot kan worden verbeterd, door meer inzicht te geven in de achterliggende oorzaken die aan de verschillen ten grondslag liggen.

1.4.2 Programmaverantwoording & paragrafen

Conform de hiervoor geldende voorschriften is door ons nagegaan of de programmaverantwoording de minimale wettelijke voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Op grond hiervan hebben wij vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet in strijd is met de jaarrekening.

1.5 Samenvatting bevindingen tussentijdse controle 2009 en follow-up

In onze managementletter van 15 januari 2010, hebben wij onze bevindingen uiteengezet welke voortvloeien uit de door ons uitgevoerde tussentijdse controle 2009. Bij deze controle hebben wij de opzet, het bestaan alsmede de werking van de administratieve organisatie op een aantal door ons noodzakelijk geachte punten onderzocht. In de managementletter hebben wij onze bevindingen gerapporteerd en adviezen verstrekt.

Onderstaand geven wij de stand van zaken weer van enkele belangrijke aandachtspunten op het moment van onze jaarrekeningcontrole, voor zover deze in het vervolg van dit verslag niet aan de orde komen, inclusief de zaken die achter lopen op de planning of nog niet in voldoende mate zijn opgepakt.

Financieel beleid

De provincie beschikt over een verordening interne zaken, waarin op hoofdlijnen de spelregels op het gebied van financieel beleid zijn uitgewerkt. De nadere uitwerking van deze spelregels in richtlijnen en notities dient verder uitgewerkt te worden. Door het College is aangegeven een financieel handboek op te laten stellen. Hiertoe zijn verantwoordelijke personen aangesteld.

Risicomanagement

In 2009 heeft risicomanagement veel aandacht gekregen binnen de organisatie. Door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement zijn de risico's in kaart gebracht. Deze risico's zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen in de jaarrekening. Inmiddels is een traject gestart om integraal risicomanagement verder te implementeren binnen de organisatie.

Interne beheersing/ control

Inmiddels is een notitie "van kaderstellen tot in control- een discussiestuk" opgesteld, waarin de verschillende rollen ten aanzien van het stellen van kaders, adviseren, uitvoeren en controleren nader zijn uitgewerkt. Hierbij is tevens aangegeven waar de verantwoordelijkheden liggen. Aan de hand van dit discussiestuk wordt intern momenteel gezien hoe onze opmerkingen ten aanzien van de centrale sturing op control kan worden ingevuld.

Inkopen/ aanbestedingen

Op dit moment is een nieuw inkoop- en aanbestedingsbeleid in ontwikkeling. Binnen dit beleid krijgt de afdeling SEI een centrale regie op het inkoopproces, alsmede een projectleidersrol bij Europese en meervoudige aanbestedingen. Hierdoor kunnen de risico's ten aanzien van de rechtmatige en doelmatige aanbestedingen worden beperkt. Met de afdeling hebben wij

afspraken gemaakt dat wij dit proces in de komende jaren kritisch zullen volgen en zullen toetsen op de naleving van het nieuwe beleid.

Subsidies

Binnen het subsidieproces wordt in 2010 een belangrijke stap gezet, door de controles binnen het proces te baseren op risico analyses per subsidieregeling. Hiertoe dienen alle regelingen beoordeeld te worden om de risico's te inventariseren en de beheersingsmaatregelen vast te stellen. Dit vereist een éénmalige investering in de organisatie, om het subsidieproces ook in de toekomst efficiënt te kunnen controleren. De afdeling houdt ons op de hoogte van stappen binnen het proces, zodat wij ook op de hoogte zijn van de voorgenomen wijzigingen.

Conclusie follow up tussentijdse controle

De afgelopen periode is een proces in gang gezet om te komen tot verbeteringen op het gebied van interne beheersing en bedrijfsvoering. De tijdige implementatie van voorgenomen verbeteringen is een kritische succesfactor. Wij adviseren u de verbeteringen concreet in de tijd uit te zetten en hier een einddatum aan te geven en periodiek omtrent de voortgang te laten rapporteren.

CONCEPT

2 Onze controleaanpak

2.1 Onze controleaanpak in het kort

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2009 van de Provincie Utrecht gecontroleerd. Deze jaarrekening is onder verantwoordelijkheid van het College van Gedeputeerde Staten opgesteld. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 217, tweede lid, van de Provinciewet.

Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het BAPG. Onze controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van zowel de baten en lasten als de activa en passiva, alsmede het voor de naleving van de wet- en regelgeving relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn, maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de provincie.

Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving, van de redelijkheid van schattingen die het College van Gedeputeerde Staten van de provincie heeft gemaakt en een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Voorts beoordelen wij of de jaarrekening voldoet aan de eisen gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het jaarverslag toetsen wij marginaal op tegenstrijdigheden met de jaarrekening.

2.2 Reikwijdte van de opdracht en uw aandachtspunten

Onze controleaanpak richt zich zowel op het getrouwe beeld van de baten en lasten over 2009 en van de financiële positie per 31 december 2009 als op de financiële rechtmatigheid van die baten en lasten én van de balansmutaties in de jaarrekening 2009. De wettelijke plicht om het doelmatigheidsbeheer te laten beoordelen door de accountant is sinds 2004 overigens komen te vervallen. Inherent aan onze controleaanpak rapporteren wij u daar wel over indien wij bijzonderheden hebben geconstateerd en u hieromtrent adviezen kunnen verstrekken.

De subcommissie voor de jaarrekening van de provincie heeft ons voor de controle 2009 onder meer de volgende aandachtspunten meegegeven:

- Beoordelen van het afschrijvingsbeleid en een juiste toepassing daarvan.
- Beoordelen systeem van interne controle op de naleving van de richtlijnen inzake de declaraties GS.
- Beoordelen van de overeenstemming tussen het jaarverslag en de jaarrekening.
- Beoordelen of onderbestedingen tijdig worden gerapporteerd aan provinciale staten.

Deze onderwerpen zullen wij hieronder puntsgewijs toelichten:

Afschrijvingsbeleid

In de verordening interne zaken van de provincie Utrecht zijn regels opgenomen omtrent de waardering en afschrijving van activa. Wij zijn nagegaan of deze regels worden nageleefd en hebben hierbij vastgesteld dat het provinciehuis in 50 jaar wordt afgeschreven. Dit is niet conform met het gestelde aantal jaar in de verordening, waarin is opgenomen dat bedrijfsgebouwen in 30 - 40 jaar afgeschreven dienen te worden. Aangezien het hier een consistente gedragslijn betreft ten opzichte van voorgaande jaren en de provincie binnenkort een ander pand betreft kunnen wij ons hiermee verenigen.

Declaraties GS

De provincie heeft een interne procedure opgesteld inzake de beoordeling van declaraties van GS. Ieder kwartaal wordt hierover een rapportage opgesteld. Over 2009 zijn deze rapportages gericht geweest op het in kaart brengen van het declaratiegedrag van GS. Er is buiten de reguliere controles binnen het proces geen specifiek onderzoek uitgevoerd of de declaraties voldoen aan de geldende regelgeving. In 2010 zal de regelgeving in kaart worden gebracht en een werkprogramma worden opgesteld.

Overeenstemming jaarverslag en jaarrekening

De jaarrekening en het jaarverslag dienen te worden opgemaakt in overeenstemming met het BBV. Door ons is nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijke voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Onze conclusie hierbij is dat de inhoud van het jaarverslag niet strijdig is met de jaarrekening.

Tijdigheid rapportage onderbestedingen

De provincie heeft de afgelopen periode veel aandacht besteed aan het tijdig rapporteren over onderbestedingen. Zo is in de nota financieel beleid het beleidskader onderbestedingen opgenomen. Uit dit beleidskader blijkt dat onderbestedingen niet acceptabel zijn, maar dat het voorkomen van onderbestedingen niet altijd mogelijk is. Ook in het stramien voor de (tussentijdse) verslaggeving is rapportage over onderbestedingen één van de speerpunten. Tevens is het niet eenvoudig om achteraf vast te stellen of onderbestedingen tijdig zijn gemeld. Dit onderwerp heeft binnen de provincie voldoende aandacht, verdere verbetering is echter noodzakelijk.

2.3 Gehanteerde goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten stellen de Staten de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. U heeft ons voor het boekjaar 2009 opgedragen om bij onze oordeelsvorming uit te gaan van de hierna vermelde goedkeuringstolerantie:

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	$\leq 1\%$	$>1\% < 3\%$	-	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% lasten)	$\leq 3\%$	$>3\% < 10\%$	$\geq 10\%$	-

Op grond van de jaarrekening 2009 van uw provincie betekenen bovengenoemde percentages dat een totaalbedrag aan fouten in de jaarrekening van afgerond € 4,8 miljoen en een totaal van onzekerheden van afgerond € 14,4 miljoen de goedkeurende strekking van de accountantsverklaring niet zullen aantasten.

2.4 Single information en Single audit (SiSa)

Uw provincie is op grond van wettelijk voorschrift verplicht de verantwoordingsinformatie voor de met name benoemde specifieke uitkeringen hieromtrent op te nemen in een bijlage bij de jaarrekening op basis van een door het Ministerie van BZK voorgeschreven model. Bij de controle van deze bijlage betrekken wij de door het Ministerie van BzK hiervoor gegeven aanwijzingen (Circulaire Single Information Single Audit 2009, waarin onder andere opgenomen de Nota verwachtingen accountantscontrole 2009). De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het BAPG in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 10.000 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 100.000 zijn;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 100.000 en kleiner of gelijk aan € 1.000.000 zijn;
- € 100.000 in dien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 zijn.

In paragraaf 4.6 van dit verslag rapporteren wij hierover.

3 Analyse resultaat 2009 en ontwikkeling financiële positie per jaareinde 2009

3.1 Analyse resultaat

Het saldo van baten en lasten over het jaar 2009 bedraagt € 9,5 miljoen voordelig (de begroting na wijzigingen sloot op een resultaat van nihil). Dit is het saldo na verwerking van de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Het resultaat over 2009 ten opzichte van de gewijzigde begroting kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting	Rekening 2009	Afwijking
Totale lasten	597.494	480.050	117.444
Totale baten	467.492	437.880	29.612
Saldo bruto	130.002	42.170	87.832
Mutaties in reserves	-130.002	-51.644	-78.358
Saldo netto	0	-9.474	9.474

Uit bovenstaande opstelling blijken zowel vóór als na bestemming grote afwijkingen ten opzichte van de gewijzigde begroting. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de programmaverantwoording.

Een nadere analyse van het batig saldo van € 9,5 miljoen kan als volgt worden samengevat:

Bedragen x € miljoen	Bedrag
Hogere opbrengst algemene dekkingsmiddelen en vrijval stelposten	4,4
Vrijval van het restant van de voorziening naheffing BTW	1,5
Per saldo lagere kosten/ hogere baten op programma's	3,6
Totaal	9,5

Hierbij wordt opgemerkt dat de lagere kosten / hogere baten op de programma's vooral betrekking hebben op de programma's 4 (Duurzaamheid en milieu) en 7 (Mobiliteit).

3.2 Financiële positie per jaareinde 2009

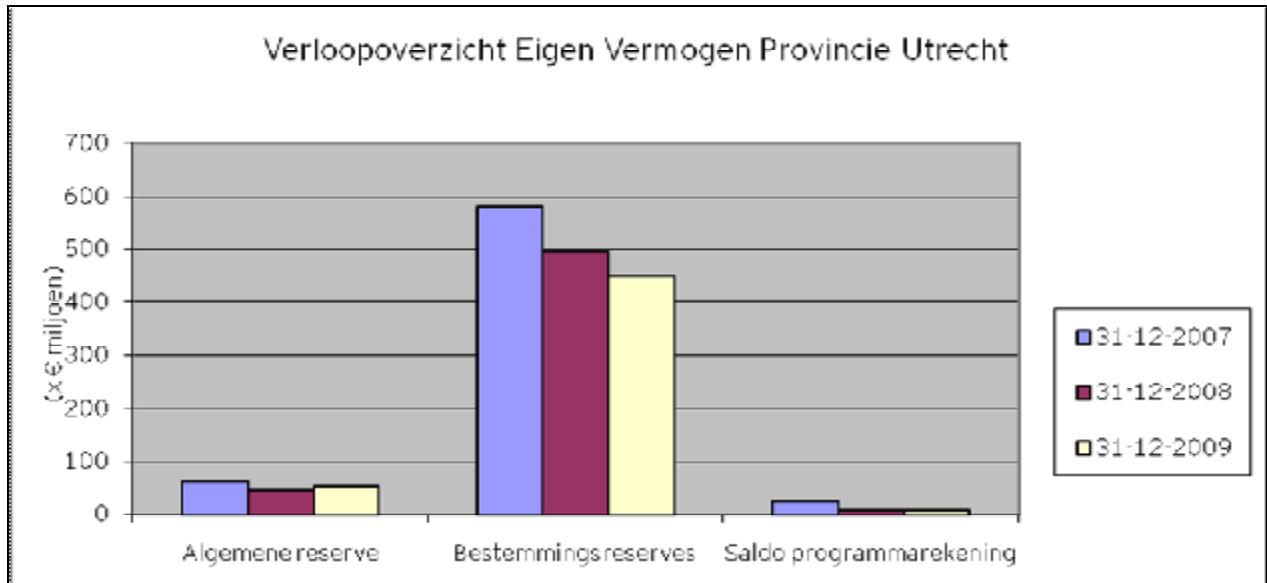
Het eigen vermogen bedraagt ultimo 2009 volgens de jaarrekening, exclusief het resultaat na bestemming € 499 miljoen en heeft zich gedurende 2009 als volgt ontwikkeld:

Bedrag x €1.000	Algemene reserves	Bestemmings-reserves	Totaal
	€	€	€
Saldo 1 januari 2009	44.640	497.142	541.782
Totaal stortingen 2009 ten laste van resultaat	41.386	235.636	277.022
Totaal onttrekkingen 2009 ten gunste van resultaat	(34.433)	(285.728)	(320.161)
Saldo per jaareinde 2009	51.593	447.050	498.643

Van de algemene reserve ten bedrage van € 51 miljoen is € 19 miljoen opgenomen als saldireserve. In 2009 heeft vanuit deze saldireserve een onttrekking plaatsgevonden van € 30 miljoen ten behoeve van de vorming van de reserve Weerstandsvermogen. Op deze wijze wordt de inzichtelijkheid in de vrije reserves vergroot. Dit wordt nader toegelicht in de paragraaf Weerstandsvermogen. Daarnaast is onder de algemene reserve een bedrijfsvoeringsreserve van € 2 miljoen opgenomen, welke ten opzichte van 2008 met € 2 miljoen is gedaald. Deze reserve is bestemd voor incidentele uitgaven zonder structurele effecten. Een belangrijke verschuiving binnen de bestemmingsreserves heeft plaatsgevonden doordat een bedrag van € 167 miljoen onttrokken is aan de bestemmingsreserve dekking provinciaal structuurfonds en toegevoegd aan de bestemmingsreserve coalitieakkoord.

Uit bovenvermeld overzicht blijkt onder ander dat per saldo gedurende 2009 (evenals in 2008) meer is onttrokken aan de reserves dan gedoteerd. De financiële positie is derhalve verminderd ten opzichte van vorig jaar.

De opbouw van het eigen vermogen laat de afgelopen drie jaar het volgende verloop zien:

Hieruit blijkt dat de algemene reserve ten opzichte van 2008 licht stijgt en de bestemmingsreserves ten opzichte van 2007 en 2008 opnieuw dalen.

3.3 Weerstandsvermogen

In het jaarverslag is onder andere de paragraaf weerstandsvermogen opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2009 is gevoerd. Ten opzichte van 2008 is in 2009 een zeer uitgebreide tabel in deze paragraaf opgenomen, waarin alle geïdentificeerde risico's zijn opgenomen, inclusief het maximale schadebedrag en de kans op het voorkomen van het risico. Wij zijn van mening dat hiermee de risico's uitgebreid zijn toegelicht en dat dit een goed beeld geeft van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van voldoende omvang is.

4 De uitkomsten van onze controle

4.1 *Totstandkoming jaarrekening*

Sinds 2008 zijn wij huisaccountant van de provincie Utrecht. Dit betreft derhalve onze tweede rapportage bij de jaarrekening van uw provincie. In deze rapportage hebben wij een aantal belangrijke geconstateerde bijzonderheden opgenomen ten aanzien van de jaarrekening. Wij benadrukken dat onze aanbevelingen in het licht gezien moeten worden van stappen die leiden tot een organisatie die verder in control kan worden gebracht.

Naar aanleiding van onze tussentijdse controle hebben wij eind 2009 met medewerkers van de Provincie Utrecht afspraken gemaakt omtrent de afronding van de interne controlewerkzaamheden en de op te leveren stukken in het kader van de jaarrekeningcontrole. Hierbij hebben wij een overzicht van belangrijke op te leveren stukken overhandigd. In een gesprek hebben wij een en ander toegelicht. Ook hebben wij de bij de Sisa verantwoording betrokken medewerkers in een gesprek kort uitgelegd wat wordt verwacht, hierbij hebben zij tevens vragen kunnen stellen. De oplevering van een volledig balansdossier en een volledige onderbouwing van de SiSa bijlage is in vergelijking met vorig jaar fors verbeterd. Wel dient er nog een verbeteringslag te worden gemaakt ten aanzien van de onderbouwing en documentatie van posten. Momenteel betreffen dit te vaak boekingsoverzichten of memo boekingen, terwijl voor onze controle brondocumentatie (bijvoorbeeld een factuur of dagafschrift) vereist is. Door de medewerkers van de Provincie is goede medewerking verleend om deze brondocumentatie te achterhalen en aan te leveren.

In het kader van de controle 2010 zullen wij opnieuw afspraken maken omtrent de interne controlewerkzaamheden voor de tussentijdse controle en de op te leveren controledocumentatie voor de jaarrekeningcontrole. In het najaar zullen wij de interne beheersing binnen de provincie en de mogelijke verbeteringen, die wij gerapporteerd hebben in onze managementletter beoordelen.

4.2 *Gevolgen economische situatie*

Reeds in ons verslag naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole 2008 hebben wij u gerapporteerd over de (berichten over de) verslechterende economie. De kredietcrisis heeft zijn sporen nagelaten, ook bij overheden. Conform 2008 hebben wij hieraan extra aandacht besteed, namelijk aan de volgende onderwerpen:

- Uitstaande gelden waaronder leningen, banktegoeden en beleggingen kunnen oninbaar worden door faillissement van de tegenpartij.
- Debiteurenbewaking: debiteuren zullen wellicht een langere betalingstermijn hanteren, maar kunnen ook failliet gaan waardoor de provincie haar vordering verliest.
- Garantstellingen: de provincie staat voor diverse partijen garant, mogelijk moeten deze partijen in de nabije toekomst van deze garantstelling gebruik maken.
- Grondexploitatie: bij grondexploitatieprojecten van de Provincie is de doelstelling dat baten en lasten elkaar opheffen. De verwachtingen inzake opbrengsten moeten wellicht worden bijgesteld, aangezien deze niet op korte termijn realiseerbaar zijn.

Daarnaast speelt ook het feit dat de inkomsten uit het provinciefonds de komende jaren gaan dalen. Ook de ontwikkelingen omtrent de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting

zijn onzeker. In de jaren 2008 - 2011 dient de Provincie Utrecht jaarlijks vanwege afspraken in het bestuursakkoord € 23 miljoen terug te betalen.

Binnen de provincie wordt op gepaste wijze met deze risico's omgegaan. In 2009 de risico's in kaart gebracht door een extern bureau en is conform voorgaand jaar per kwartaal gerapporteerd over de ontwikkelingen inzake beleggingen en banktegoeden. Geconcludeerd is dat op dit gebied moment geen belangrijke risico's worden gelopen, waar in de jaarrekening rekening mee gehouden moet worden. Wel vragen wij specifieke aandacht voor de beheersing van de grondexploitatie, met name het project Hart van de Heuvelrug. In paragraaf 4.3.1 gaan wij hier nader op in.

Het blijft de komende periode van belang om deze kritische houding ten aanzien van mogelijke financiële gevolgen te handhaven en hier periodiek over te rapporteren.

4.3 Bevindingen controle jaarrekening

4.3.1 Projecten

Algemeen

In de jaarrekening 2009 is een aparte verantwoording omtrent de projecten opgenomen. Hierdoor wordt een goed inzicht gegeven in de stand van zaken en voortgang van projecten. Daarnaast heeft een uitgebreide risico inventarisatie plaatsgevonden. Wij vinden dit een goede ontwikkeling.

Bij het project Hart van de Heuvelrug geeft de jaarrekening nog in onvoldoende mate een financiële doorkijk tot het einde van het project. Wij adviseren u terzake in de jaarrekening informatie te laten verstrekken omtrent:

- De nog te maken kosten;
- De nog te realiseren opbrengsten;
- Het geprognosticeerde eindresultaat.

Dit zou bijvoorbeeld specifiek in de paragraaf grondbeleid genoemd kunnen worden. Overigens merken wij op dat de paragraaf grondbeleid ten opzichte van 2008 fors meer inzicht verschaft.

Hierna gaan wij hier met name voor het project Hart van de Heuvelrug nader op in.

Hart van de Heuvelrug

Het project Hart van de Heuvelrug betreft een omvangrijk en complex uitvoeringsprogramma, waarin 17 partijen (gemeenten, ministeries en maatschappelijke organisaties) samenwerken. Doelstelling is om het project kostenneutraal uit te voeren.

Vorig jaar hebben wij gerapporteerd dat de risico's van het project onvoldoende zijn ingeschat en dat het systeem van risicomanagement niet gewerkt heeft.

In januari 2010 is door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) een inventarisatie uitgevoerd naar de risico's van dit project. Gebleken is dat het totale tekort op het project conform 2008 € 12,5 miljoen bedraagt. Daarnaast resteren er nog onzekerheden

binnen het project tot een bedrag van € 2,9 miljoen. De projectleiding is echter van mening dat het tekort gedekt zal kunnen worden door onder meer extra gronduitgiften, subsidies, aanbestedingsvoordelen en het aanpassen van de rekenrente. Het totaal van de mogelijke voordelige maatregelen is ingeschat op € 20 miljoen, waarmee het tekort van 12,5 miljoen naar verwachting ruimschoots wordt gedekt. Daarnaast betreft dit een project met 17 partijen en dient bij een eventueel tekort altijd binnen de partijen gezocht te worden naar dekking en dient een eventueel overblijvend tekort te worden verdeeld door deze partijen.

Wij adviseren u de ontwikkelingen binnen het traject stringent te blijven bewaken om continue inzicht te hebben in de mogelijkheden voor dekking van het verwachte tekort. Indien het hiervoor genoemde tekort onafwendbaar is zal hiervoor een voorziening moeten worden gevormd.

4.3.2 Voorzieningen

Nota reserves en voorzieningen

Onze aanbeveling uit onze managementletter van vorig jaar inzake het actualiseren van de nota reserves en voorzieningen heeft in 2009 gestalte gekregen. Alle reserves en voorzieningen zijn in deze nota beschreven, waarbij onder meer 'nut en noodzaak', het bestedingsplan en het streefbedrag zijn opgenomen. Wij vinden dit een goede ontwikkeling.

Voorziening dubieuze debiteuren

Op de post debiteuren is een voorziening van € 0,4 miljoen in mindering gebracht. Deze voorziening is bepaald op basis van een percentage van de openstaande posten per boekjaar, ultimo 2009. In 2008 was deze voorziening bepaald op basis van een beoordeling per debiteur. Wij zijn van mening dat de bepaling van de voorziening niet jaarlijks op een andere wijze kan worden bepaald. Wij adviseren u één systeem te hanteren voor het bepalen van de voorziening.

Voorziening groot onderhoud Rijnsweerd en Paushuize

Deze voorziening is gevormd voor het plegen van groot onderhoud. In verband met de aankoop van het Fortis gebouw en de aanstaande verhuizing wordt het beheerplan voor deze voorziening niet meer geactualiseerd. De provincie is van mening dat de huidige voorziening van voldoende niveau is. In 2009 is besloten Paushuize te renoveren, wij adviseren u voor het bepalen van een voorziening voor deze locatie wel een beheerplan op te stellen.

In voorstellen omtrent ontwikkelen en verkoop van de huidige locatie zijn diverse financiële aannames gedaan, daarnaast blijft het risico bestaan van (langer dan gepland) tijdelijk dubbele huisvestingslasten. De risico's in het kader van de huisvesting worden intern geanalyseerd en gemonitord.

Nazorg stortplaatsen

De provincie is verantwoordelijk voor de nazorg van gesloten stortplaatsen in haar omgeving. Hiervoor zijn voorzieningen gevormd tot een bedrag van € 2,5 miljoen. De voorzieningen zijn in het verleden gevoed op basis van bijdragen van de desbetreffende stortplaatsen. De berekeningen die hieraan ten grondslag liggen zijn gemaakt bij het openstellen van de stortplaatsen. Actuele berekeningen van de te verwachten kosten gedurende de komende periode (looptijd 30 jaar) zijn op dit moment niet aanwezig. Hierdoor bestaat het risico dat de omvang van de voorziening niet aansluit op de te verwachte kosten. De provincie heeft dit

risico onderkend maar besloten te wachten op het aangepaste IPO rekenmodel. In 2010 zal een nieuwe berekening worden opgesteld op basis van dit rekenmodel, zodat de voorziening ultimo 2010 aan deze berekening getoetst kan worden.

4.3.3 Toelichtingen in het programmaverslag

De toelichtingen in het programmaverslag geven over het algemeen een beeld van de hoofdlijnen van de realisatie en opzichte van de begroting. De verschillen zijn geanalyseerd, maar de oorzaken die aan deze verschillen ten grondslag liggen, blijven naar onze mening nog teveel op de achtergrond. Het complete beeld geeft hierdoor niet altijd voldoende inzicht. Wij adviseren u erop toe te zien dat de oorzaken van over- en onderschrijdingen in de toekomst beter in het programmaverslag worden belicht.

4.3.4 Juridische aangelegenheden

Door ons is een brief van de huisadvocaat van de provincie ontvangen, waarin mededeling wordt gedaan omtrent de juridische zaken die lopen bij de Provincie Utrecht. Het belangrijkste risico wat hieruit blijkt betreft het Landgoed Paltz, waarop beslag is gelegd. Het risico dat hieruit een 'uitstroom van middelen' volgt voor de provincie is gering.

4.3.5 Beheerplan wegen en vaarwegen

Conform vorig jaar is de voorziening beheer en onderhoud van wegen en de voorziening beheer onderhoud vaarwegen gebaseerd op het Beheerplan 2005-2009. Het plan blijkt echter niet meer aan te sluiten met de werkelijke situatie, onder meer doordat investeringen zijn uitgesteld en nieuwe wegen zijn aangelegd. Wij adviseren u het beheerplan zo spoedig mogelijk te laten actualiseren, zodat de voorziening in de jaarrekening 2010 op basis van een actueel beheerplan kan worden berekend.

4.4 *Rechtmatigheid*

Naar aanleiding van onze controlewerkzaamheden met betrekking tot de rechtmatigheid geven wij met betrekking tot de onderstaande aspecten onze belangrijkste overige bevindingen en aanbevelingen weer. Deze hebben betrekking op de interne organisatie van het rechtmatigheidsbeheer, de naleving van het voorwaarden criterium bij de diverse significante processen, de begrotingsrechtmatigheid, het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium en de niet financiële beheershandelingen.

4.4.1 Interne organisatie van het rechtmatigheidsbeheer

Het controleprotocol inclusief het normenkader is door de Staten vastgesteld. Het normenkader is intern bij uw provincie vertaald in een toetsingskader. De geïdentificeerde risico's en de getroffen beheersmaatregelen zijn in kaart gebracht. De werking van deze maatregelen is met voldoende diepgang getoetst en de uitkomsten hiervan zijn vastgelegd. Hier kan de provincie echter nog een verbeterslag maken, zoals wij ook beschreven hebben in onze managementletter.

4.4.2 De begrotingsrechtmatigheid

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de Staten geautoriseerde begroting. Wij constateren de volgende overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting:

(in € x 1.000)	Lasten rekening	Lasten begroting na wijziging	Overschrijding lasten
6. Economische zaken en recreatie	14.886	12.600	2.286
8. Samenleving, cultuur en sport	40.967	40.828	139
9. Jeugd, onderwijs en zorg	129.034	124.862	4.172
10. Bestuur en middelen	34.103	33.801	302

Deze overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten zijn door het College van Gedeputeerde Staten in de toelichting op de programmarekening toereikend toegelicht. Het College stelt de Provinciale Staten voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2009. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons rechtmatigheidsoordeel.

4.5 Naleving van de verslaggevingsregels

De jaarrekening en het jaarverslag dienen te worden opgemaakt in overeenstemming met het BBV. Wij stelden vast dat de jaarrekening 2009 van uw provincie geen materiële afwijkingen vertoont ten opzichte van de voorschriften van het BBV. Daarnaast is door ons nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijke voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet strijdig is met de jaarrekening.

4.6 Single information en Single audit

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2009. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de navolgende specifieke uitkeringen de volgende fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Nummer specifieke uitkering conform Sisa-bijlage 2009	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
10A	Geldstroom Beeldende Kunst en Vormgeving 2005-2008 (GBKV)	n.v.t.	-	n.v.t.
11A	Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 (APCB)	n.v.t.	-	n.v.t.
12	Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs 2005-2007 (CPO)	n.v.t.	-	n.v.t.
16A	Uitkering Marsrouteplannen (Bibliotheken). Vernieuwingsimpulsmiddelen.	n.v.t.	-	n.v.t.
20A	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	n.v.t.	-	n.v.t.
21A	Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling)	n.v.t.	-	n.v.t.
22A	Programma externe veiligheid (EV)	n.v.t.	-	n.v.t.
24A	Beleidsregeling subsidies Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK)	n.v.t.	-	n.v.t.
44A	Besluit locatiegebonden Subsidies 2005 (BLS)	n.v.t.	-	n.v.t.
50D	Investering stedelijke vernieuwing (ISV)	n.v.t.	-	n.v.t.
59A	Wet BDU Verkeer en Vervoer (art.10)	n.v.t.	-	n.v.t.
64	Regeling innovatieprogramma Kaderrichtlijn Water	n.v.t.	-	n.v.t.
69	Beschikking o.b.v. Programma Lerende voor duurzame ontwikkeling 2008-2011	n.v.t.	-	n.v.t.
95	Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)	n.v.t.	-	n.v.t.

Op grond van de Nota verwachtingen accountantscontrole kan de controle voor de in de bijlage bij de jaarrekening opgenomen indicatoren 'zonder financiële vaststelling' beperkt blijven tot het beoordelen van de deugdelijke totstandkoming ervan. Dit onderzoek heeft niet geleid tot bevindingen waarvan vermelding in dit verslag noodzakelijk wordt geacht. Het is overigens verplicht de bovenstaande tabel op te nemen, ook als er geen bevindingen zijn geconstateerd. De SiSa-bijlage dient door uw provincie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

4.7 Conclusie: onze verklaring is goedkeurend

4.7.1 De jaarrekening is getrouw

Wij hebben bij de jaarrekening van de provincie Utrecht een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven met betrekking tot de getrouwheid.

Dit betekent dat het jaarverslag en de jaarrekening 2009 zijn ingericht in overeenstemming met het BBV en de in de programmarekening opgenomen balans en toelichting en rekening van baten en lasten een getrouwe weergave zijn van de financiële positie en baten en lasten van de provincie Utrecht.

4.7.2 De jaarrekening is rechtmatig

Wij hebben bij de jaarrekening van de provincie Utrecht een goedkeurende verklaring afgegeven met betrekking tot de rechtmatigheid. Dit betekent dat de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2009 in overeenstemming zijn met de door de Staten vastgestelde wet- en regelgeving.

4.7.3 Jaarverslag niet strijdig met de jaarrekening

De jaarrekening en het jaarverslag dienen te worden opgemaakt in overeenstemming met het BBV. Wij hebben vastgesteld dat de jaarrekening 2009 van uw provincie geen materiële afwijkingen vertoont ten opzichte van de voorschriften van het BBV. Daarnaast is door ons nagegaan of het jaarverslag de minimale wettelijke voorgeschreven informatie bevat en of de inhoud van dit verslag geen tegenstrijdigheden bevat met de door ons gecontroleerde jaarrekening. Wij hebben vastgesteld dat de inhoud van het jaarverslag niet strijdig is met de jaarrekening.

4.7.4 Belangrijke voorwaarde: ongewijzigde vaststelling

Wij zijn er bij ons oordeel van uitgegaan dat Provinciale Staten de nu overlegde jaarrekening ongewijzigd vaststelt. Indien er nog wijzigingen worden aangebracht in de definitieve vorm van de jaarrekening dienen wij deze te beoordelen alvorens onze accountantsverklaring hierbij mag worden opgenomen.

5 Informatie uit hoofde van onze functie als controlerend accountant

In onderstaand schema hebben wij een aantal onderwerpen opgenomen die u als provinciale staten behulpzaam kunnen zijn bij het invullen van uw controlerende rol.

Aandachtsgebied	Mededeling
<i>Algemeen aanvaarde controlestandaarden</i>	
Onze controle is verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder het Besluit Accountantscontrole Provincies en Gemeenten. Dit betekent dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Onderdeel van onze controle is het uitvoeren van een evaluatie van de interne beheersingsmaatregelen teneinde de mate en diepgang van onze testwerkzaamheden te plannen.	Bij de jaarrekening 2009 hebben wij een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven op het gebied van de getrouwheid en (een oordeel voor wat betreft de rechtmatigheid).
<i>Belangrijke verslaggevingsgrondslagen</i>	
Wij beoordelen de keuze van en de wijzigingen in belangrijke verslaggevingsgrondslagen en controleren de toepassing van het Besluit Begroting en Verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV).	Er hebben zich in 2009 geen belangrijke wijzigingen voorgedaan in de gehanteerde verslaggevingsgrondslagen. De in 2009 doorgevoerde wijzigingen in het BBV zijn, voor zover van toepassing, op toereikende wijze geïmplementeerd.
<i>Onze mening over de gehanteerde waarderingsgrondslagen en naleving van wettelijke bepalingen en richtlijnen voor de financiële verslaggeving</i>	
Wij bespreken met de Staten en het management de kwaliteit en niet alleen de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen, de consistente toepassing daarvan alsmede de duidelijkheid en volledigheid van de jaarverslaggeving. In deze bespreking komen tevens zaken aan de orde die een significante invloed hebben op de kwaliteit van de jaarverslaggeving, zoals: <ul style="list-style-type: none"> – nieuwe of gewijzigde waarderingsgrondslagen; – schattingen, beoordelingen en onzekerheden; – bijzondere transacties; – waarderingsgrondslagen met betrekking tot significante 	De gekozen waarderingsgrondslagen zijn aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Aandachtsgebied	Mededeling
<p>jaarrekeningposten, inclusief het tijdstip waarop transacties plaatsvinden en de periode waarin die worden verantwoord.</p>	
<p><i>Verschillen van inzicht met het management over administratieve en verslaggevingskwesaties</i></p>	
	<p>Er waren geen verschillen van inzicht met het management over de waarderingsgrondslagen, de financiële administratie, de verslaggeving of onze controlewerkzaamheden.</p>
<p><i>Beoordelingen en schattingen van het management</i></p>	
<p>Voor het opstellen van de jaarrekening moeten vaak schattingen worden gemaakt. Bepaalde schattingen zijn van bijzonder belang door hun invloed op de jaarrekening en de waarschijnlijkheid dat toekomstige gebeurtenissen significant afwijken van de verwachtingen van de Staten en het management.</p>	<p>Wij onderschrijven de schattingen en de wijze waarop deze worden gemaakt door het management.</p>
<p><i>Volledigheid verplichtingen, claims, risico's en garanties</i></p>	
<p>De provincie Utrecht gaat gedurende een boekjaar tal van transacties aan. Het overgrote deel van deze transacties hebben hun weerslag in de financiële administratie. Een deel van de door uw provincie in 2008 aangegane transacties heeft geen weerslag in de financiële administratie over 2008, terwijl hieruit wel financiële consequenties kunnen volgen. Als voorbeeld in dit kader noemen wij afgesloten contracten en aansprakelijkheidsstellingen.</p>	<p>Aangezien wij als accountant niet in staat zijn vast te stellen dat alle niet uit de administratie blijkende relevante verplichtingen, risico's en garanties volledig en juist in de jaarrekening zijn verwerkt, hebben wij de Staten gevraagd schriftelijk te bevestigen dat bij het opmaken van de jaarrekening alle relevante (en bekende) feiten en omstandigheden zijn betrokken. Wij hebben deze bevestiging d.d. 13 april 2010 ontvangen.</p>
<p><i>Werking van de interne beheersingsmaatregelen (waaronder de continuïteit en betrouwbaarheid) van de geautomatiseerde gegevensverwerking</i></p>	
<p>In het kader van de controle van de jaarrekening brengt de accountant verslag uit omtrent zijn bevindingen met betrekking tot de continuïteit en betrouwbaarheid van de</p>	<p>De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde</p>

Aandachtsgebied	Mededeling
<p>geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen.</p>	<p>gegevensverwerking aan het licht gebracht.</p>
<p><i>Overige informatie in documenten die de gecontroleerde jaarrekening bevatten</i></p>	
	<p>Uit hoofde van onze wettelijke controletaak hebben wij alleen de jaarrekening gecontroleerd. Het jaarverslag is door ons beoordeeld op mogelijke tegenstrijdigheden met de jaarrekening.</p>
<p><i>Materiële fouten, fraudes en illegale handelingen</i></p>	
	<p>Hoewel hier niet specifiek op gericht, hebben onze controlewerkzaamheden het afgelopen jaar geen materiële fouten, fraudes of andere illegale handelingen, uitgevoerd door de Staten, het management of andere werknemers, aan het licht gebracht.</p>
<p><i>Onze onafhankelijkheid</i></p>	
<p>Onafhankelijkheid is naast deskundigheid een van de pijlers van onze beroepsuitoefening. Wij hechten aan onze reputatie op het gebied van deskundigheid en onafhankelijkheid.</p> <p>Wij kennen een groot aantal maatregelen, vastgelegd in een continu geactualiseerde database, die de onafhankelijkheid dienen te waarborgen. Periodiek wordt de naleving van interne en externe onafhankelijkheidsvoorschriften beoordeeld, bijvoorbeeld ten aanzien van potentieel conflicterende diensten en de financiële onafhankelijkheid. Onze professionals moeten jaarlijks hun onafhankelijkheid bevestigen.</p>	<p>Wij voldoen op alle punten aan de onafhankelijkheidsregelgeving die op ons van toepassing is.</p>